

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς χλευαστικῆς ταύτης φωνῆς, ἣν ἀνεγίνωσκον ἐπὶ τῶν χειλέων αὐτῶν, ὁ ἰσχυρὸς χεῖμαρρος τῆς καρδίας μου οὐδεμίαν ἐδίδεν ἀκρόασιν. Πρὸς ἐν καὶ μόνον ἀπέβλεπον, ἦτοι πῶς νὰ ἐκπληρώσω τὸν σκοπὸν μου, πῶς νὰ φράξω τὰς πηγὰς τῆς δυστυχίας, εἰς ἃς ἔβλεπον τὸν λαὸν καταδυθίζόμενον. Ἡ ἰδέα αὕτη ἐνίτχυνεν ἐπὶ μᾶλλον τὰς δυνάμεις μου. Αἱ δυστυχίαι μου μὲ ἐδίδασκον ὅσημέραι νέας ἀληθείας πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ μου. Ὅ,τι οὐδένα ἐξηπάτα, τοῦτο ἐξηπάτα ἐμὲ πάντοτε, ἀλλ' ὅ,τι τοὺς πάντας ἐξηπάτα, τοῦτο οὐδέποτε ἐξηπάτησεν ἐμέ.»

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ Κ. ΣΠΛΘΑΚΗΣ.

Ο ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ ΕΝ ΕΦΕΣΩ.

Ἐσχύτως ἐδημοσιεύθη ἐν Ἀσπιδίῳ τεύχος ὅπερ πάντως δεόν νὰ ἐφελκύσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ καινοῦ, ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ἐνηργήθησαν ἡ ἐναργυροῦνται ὅσημέραι παντοῖαι ἀρχαιολογικαὶ ἀνακαλύψεις εἰς τὴν πατρίον ἡμῶν ἱστορίαν καὶ τέχνην ἀφορῶσαι.

Εἶναι δὲ τὸ τεύχος τοῦτο τὸ τοῦ κ. Βούδ, πραγματευόμενον περὶ τῶν παρ' αὐτοῦ γενομένων ἐν Ἐφέσῳ ἀνακαλύψεων¹ περὶ οὗ ἤδη ἐπραγματεύθησαν ἡ Βρεταννικὴ Ἐπιθεώρησις (φυλλάδιον τοῦ Φεβρουαρίου) καὶ ἡ Ἐπιθεώρησις τοῦ Σαββάτου *The Saturday Review* (φύλλον τῆς 17 μαρτίου ἔ. ἔ.)

Ὁ ἀκέραιος οὗτος ἀρχαιολόγος ἐννέα ὅλα ἔτη ἐνησχολήθη περὶ τὰς ἐν Ἐφέσῳ ἀνασκαφάς, ἀπὸ τοῦ 1863 ἕως τοῦ 1874, χορηγοῦντας τὴν δαπάνην τοῦ Βρεταννικοῦ Μουσείου, ὅπερ ὁμῶς ἐπὶ τέλους ἔπαυσε τὴν χορήγησιν καὶ ἔμεινεν οὕτως ἡ ἐπιχείρησις εἰς βάρος μόνου αὐτοῦ. Ἀλλ' οὗτος δὲν ἀπεθαρρύνθη. Δι' ἀτρύτων μόχθων, δι' ἀκαταπίεστου ἐπιμονῆς καὶ ὑπομονῆς, ἐν μέσῳ παντοίων παλαιπωριῶν, μυρίων στερήσεων καὶ κινδύνων, ἀπειλούμενος ὑπὸ τῶν ληστῶν τοῦ τόπου καὶ ὑποστὰς ἀσθενείας, ἔφερεν ὁμῶς εἰς αἴσιον πέρας τὸ ἔργον του. Ἀφιερώθη εἰς τοῦτο μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ δραστηριότητος ἀπαραμίστων καὶ ἐξηκολούθησεν αὐτὸ μέχρις ἐξαντλήσεως καὶ αὐτῶν τῶν ἰδιαιτέρων πόρων του, ἐνῷ ἠπεύλουν αὐτὸν καὶ οἱ λησταί, οἱ συλλαβόντες καὶ τὸν ἐν ἐπιστήμῃ συνάδελφόν του Βῆν Λέννεπ, παρ' οὗ ἐζήτουν ὡς λύτρα 50 χιλ. φράγκων. Ἀλλ' ἠνόησε, καὶ ἐπροστάτευσεν αὐτὴν ἡ Πρόνοια, διότι ἐχάρισε αὐτῷ σύντροφον θαυμασίαν, σὴν νεαράν αὐτοῦ σύζυγον, ἥτις οὐ μόνον συνεμερίσθη τοὺς μόχθους, τὴν μόνωσιν καὶ τὰς στερήσεις του, ἀλλ' ἀνέλαβε νὰ μετριάξῃ αὐτοὺς, νὰ μακρύνῃ δὲ καὶ τοὺς κινδύνους. Ἐχουσα γνώσεις τινὰς ἰατρικὰς, ἐνοσῆλευε τὰς οἰκογενεῖας τῶν ἐγ-

¹ Discoveries at Ephesus, including the site and remains of the Great temple of Diana. By J. J. Wood, London 1877.

κατοίκων υποκειμένων ἀπαύστως εἰς δικλείποντας ἢ καὶ κακοήθεις πορε-
τοὺς, χορηγοῦσιν καὶ τὰ φάρμακα καὶ οὕτω γενομένη ἡ ἰατρικὴ τῶν ληστών
καὶ τῶν χαρμενίων τῶν.

Ἀνεκτίμητοι εἰσὶν αἱ ὑπηρεσίαι, ἃς προσήναγκεν ὁ κ. Βουδ', διὰ τῆς ἀνα-
καλύψεώς του, εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν, καθότι ἀνεῖρεν
ἐπιγραφὰς πολυτίμους καὶ τὴν καθυπερθεσίν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος ἐπὶ
τοσοῦτον χρόνον ἀμφισβητουμένην ὑπὸ τῶν σοφῶν.

Γνωστὸν δὲ ὅτι ὁ ναὸς οὗτος συγκατηριθμεῖτο ἐν τοῖς ἑπτὰ θαύμασι τοῦ
κόσμου, καὶ ὅτι ἡ Ἀρτεμις, ἐπὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἔτι, ἐκαλεῖτο ὑπὸ
τῶν ἔθνικων ἡ μεγάλη θεὸς Ἀρτεμις τοσαύτη ἦν ἡ πρὸς αὐτὴν εὐλάβεια
τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ἄλλων εἰδωλολατρῶν.

Καὶ περὶ μὲν Ἐφέσου περὶορίζομεθα νὰ μνημονεύσωμεν ἐνταῦθα, ἐναντίον
τῆς γνώμης τῆς Ἐπιθεωρήσεως τοῦ Σαββάτου, ἰσχυρίζομένης ὅτι ἡ σημα-
σίς αὐτῆς εἶνε ὅλως τοπικὴ, ὅτι ἦν ἡ διαπρεπεστάτη τῶν ἐν τῇ Μικρᾷ
Ἀσίᾳ Ἑλληνίδων πόλεων «ἡ πρώτη καὶ μεγίστη μητρόπολις τῆς Ἀσίας»
ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς μακεδονικῆς, ἰδίως, καὶ τῆς ρωμαϊκῆς δυναστείας, καὶ
κατὰ τὸν Στράβωνα, «Ἐμπορεῖον μέγιστον τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν τὴν ἐντὸς
Ταύρου» κατὰ δὲ τὸν Πλίνιον «λύχνος τῆς Ἀσίας» διὰ τε τὴν ἄλλην με-
γαλοπρέπειαν τῆς καὶ διὰ τὴν ἀκμὴν ἐν αὐτῇ τῆς παιδείας καὶ τοὺς περι-
φανεῖς ἄνδρας, οὓς παρήγαγεν, ὅτι κατέχει ἐπιφανῆ σελίδα ἐν τῇ ἐκκλη-
σιαστικῇ ἱστορίᾳ, ὡς παραδέχεται καὶ ἡ ῥηθεῖσα Ἐπιθεώρησις, διὰ τὴν μίαν
τῶν ἐν αὐτῇ ἑπτὰ πρώτων Ἑκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ, τὴν παρούσιν τοῦ Ἀπο-
στόλου Παύλου, τὴν μνείαν αὐτῆς ἐν τῇ Ἀποκαλύψει ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Βύ-
αγγελιστοῦ, τοῦ διατρίψαντος αὐτόθι καὶ τὴν ἐν αὐτῇ συνεληθοῦσαν μίαν τῶν
ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, καὶ τέλος διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Βουδ' γενομένην
ἀνακάλυψιν τοῦ τέκρου τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ, ὡς ὑποθέτει, οὐχὶ ἄνευ πιθα-
νότητος, ὁ ἀρχαιολόγος οὗτος.

Ἦδη θέλωμεν περιγράψαι ἀρρυθμέναι ἐκ τοῦ Στράβωνος, τοῦ Πλίνου καὶ
ἄλλων ἀρχαίων διὰ βραχείων τὸν περίβλεπτον ναόν, οὗ τὰ πρῶτα εἰρήπια
ἀνεκαλύφθησαν κατὰ τὰ 1871, ὡς ἀναφέρει καὶ ὁ κ. Ἀνδλερ, ἐν τῇ Τοπο-
γραφίᾳ τῆς Ἐφέσου (Fr. Andler Erläuterungen zum Stadtplan von Ephe-
sos 1872, ἐν τῷ τεύχει τοῦ κ. Κουρτίου, Beitrage Z. Ges. und Top. Klein-
asiens, Berlin 1872, ἐνθα πολλά τινα δύναται ν' ἀρυσθῇ ὁ φιλόλογος περὶ
τοῦ προκειμένου θέματος).

Ἀπὸ τοῦ ἔαρος τοῦ ἔτους ἐκείνου ἕως τοῦ Σεπτεμβρίου εἶχεν ἀνεκαλυφθῇ
τὸ ἐν τρίτον τοῦ ναοῦ, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ὄρους τῆς νῦν ζωοπόλεως
Ἁγία Σουλῶν (παραφθορὰς, ὡς εἰσάζουσι, τῆς λέξεως Ἁγίος Θεολόγος),
θέσιν, ἣν ὁ ἀγγλος Ἀρουνδὲλ ὑπέδειξεν, ἀλλ' οὐδεὶς ἀκολουθῶς ἠρεύνησεν.

Πρῶτος, ὡς ἱστορεῖ ὁ Στράβων, ἀρχιτεκτόνησε τὸν ναόν ὁ Χερσίφρων, ἔπει-
τα δ' ἄλλοι ἐπενόησαν αὐτὸν λαμπρότερον, μεχρὶ τοῦ ἐκυρπόλησεν αὐτὸν ὁ

κακοδαίμων Ἡρόστρατος¹ ἐκείνος, ἐν' ἀποκτῆσθαι ὄνομα ἀθύναντα! Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔδαφος ἦν λίαν ἐλῶδες, ὁ ἀρχιτέκτων ἠναγκάσθη ὅπως βοηθήσῃ τὴν ἐκράτην τῶν ὑδάτων, καὶ σκάψῃ ὑπὸ τὰ θεμέλια ὑπογείους ὀχετοὺς, εὐρεθέντας ἤδη². ὅλου δὲ τοῦ ναοῦ ἡ οἰκοδομὴ διήρκεσε 220 ἔτη, τελειωθείσα ὑπὸ Δημητρίου τινὸς καὶ Παιονίου. (Ersch und Grueber. Encycl.) Ἡ περίμετρος τοῦ ναοῦ ἦν ἀπέραντος. Εἶχε μῆκος μὲν 425 ποδῶν, εὖρος δὲ 220, καὶ ἐκοσμεῖτο ὑπὸ 217 κιόνων, ἐχόντων ὕψος 60 ποδῶν. Οἱ κιόνες ἅπαντες ἦσαν κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, ὡς ἐδεδεικνύθη τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀνασκαφῶν, πλεῖστοι δὲ αὐτῶν ἐκοσμοῦντο δι' ἀναγλύφων λαμπρῶν, ἐν οἷς καὶ μία γυνὴ θαυμασίως ἐργασίας τοῦ γλύπτου Σκόπα, τοῦθ' ὅπερ ὡς παρκτηρεῖ ὁ ἐν τῇ *Ἐπιθεωρήσει τοῦ Σαββάτου* γράφας, ἀντέδαινεν ὅλως πρὸς τὴν ἀληθῶς ἐλληνικὴν χάριν καὶ ἀπλότητα. Ὁ ναὸς περιεῖχε καὶ ἀριστουργήματα τοῦ Ἀπελλοῦ καὶ τοῦ Παρρασίου, ὁ δὲ βωμὸς ἅπας σχεδὸν ἦν πλήρης ἔργων τοῦ Πραξιτέλους ὡς καὶ τινῶν τοῦ Θράκωνος. Τὸ δὲ ἄγαλμα τῆς θεᾶς κατὰ τοὺς μὲν ἦν ὅλον ἐκ χρυσοῦ, κατὰ τοὺς δὲ ἐξ ἐρένου καὶ κατασκευῆς παραδόξου, διότι τὸ μὲν σῶμα ἦν διηρημένον εἰς ζώνας, ἡ δὲ κεφαλὴ ἐστεφανοῦτο ὑπὸ πύργου, εἰς τοὺς βραχίονας εἶχε λέοντας, εἰς τὸ στῆθος ἀπείρους μαστοὺς καὶ ἐπὶ τοῦ λοιποῦ σώματος παντὸς εἶδους ζῶα καὶ δένδρα. Τοιοῦτος ἦν ὁ θαυμάσιος οὗτος ναὸς, ὁ λαμπρότατος πάντων, μετὰ τὸν τοῦ Σολομῶντος, καὶ ὁ πλουσιώτατος εἰς παντοῖα ἀναθήματα, μετὰ τὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δελφοῖς. Φίλων ὁ Βυζάντιος λέγει, ὅτι μόνον ὁ ναὸς οὗτος ἦν οἶκος τῶν Θεῶν, καὶ τούτου ἕνεκεν, ὡς ἱστορεῖ ὁ Στράβων, ὅτε διέταξεν ὁ Ξέρξης τὴν πυρπόλησιν ὅλων τῶν κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἐλληνικῶν ναῶν ἐξήρесе τὸν τῆς Ἀρτέμιδος. Ὅτε δὲ ὁ Κροῖτος ὁ τοῦ Ἀλυάττεω ἐπολιόρει τὴν Ἐφεσον, οἱ Ἐφέσιοι ἀνέθηκαν τῇ Θεᾷ τὴν πόλιν, ὡς ἱστορεῖ ὁ Ἡρόδοτος, συνάψαντες διὰ θωμύγγων τὰς πύλας καὶ τὰ τείχη ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, ὥστε ἐκ τούτου καταφαίνεται ὅτι ὁ παλαιότερος ναὸς ὑπῆρχε πολὺ πρὸ τοῦ 5' π. Χ. αἰῶνος, καθόσον ὁ χρόνος τῆς κτίσεως αὐτοῦ οὐδαμοῦ μνημονεύεται, καὶ μόνον γνωρίζομεν ὅτι μετὰ τὴν ἀποίκισιν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ τῶν Δωριέων καὶ Ἰώνων, οἱ τῆς Ἐφῆσου Ἴωνες εὐρόντες ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ μέρους ναὸν τινα τῆς Ἀρτέμιδος, ἢ τῆς Ἰσιδος, ἧς τὴν λατρείαν ἔφερεν ὁ Σέσωστρις, αἰγυπτιακῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἥγειρον ἕτερον ἐλληνικώτερον, οὗ ἀρχιτέκτων ὑπῆρξεν ὁ μνησθεὶς Χερσίφρων.

1 Τὸν Ἡρόστρατον κατεδίκασαν διὰ τὴν κακοῦργον πράξιν του οἱ Ἴωνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς ὀδυνηρὸν θάνατον, καὶ ἐφήμισαν ἵνα μὴ τις τοῦ λοιποῦ ἀναφέρει τὸ ὄνομά του· ἀλλ' ὑπῆρξαν καὶ οἱ διστάσαντες ὅτι οὗτος ἐνέπρησε τὸν ναὸν καὶ ἀποθίδουσι τὸν ἱμνησμὸν εἰς ἄλλον.

2 Ὁ Χερσίφρων οὗτος ἦν ἐκ Κνωσσοῦ τῆς Κρήτης, ἐδοθήσῃ δὲ αὐτὸν εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μοτεγένης, κατὰ Βιτρούβιον. Κατὰ δὲ τὸν Πλίνιον, τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ ἔθηκε δι' ὃν λόγον εἴπομεν ἀνωτέρω, ἐπὶ στρώματι ἀνθρώπων λειοτριβημένων, κατὰ συμβουλήν τοῦ περιωνύμου Σαμίου ἀρχιτέκτονος Θεοδώρου, ὡς ἀναφέρει καὶ Διογ. ὁ Λαέρτιος (ὅρα γαλλικὴν μετάφρασιν τοῦ Στράβωνος ὑπὸ Κερραῆ).

Οἱ Ἰσραεῖς τοῦ ναοῦ ἦσαν εὐνοῦχοι καλούμενοι Μεγάρουχοι, ἀσυνερχόμενοι δὲ τούτοις ἔχρην παρθένους· λέγει ὁ Στράβων· ἔχαιρε δὲ ὁ ναός καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἀσουλίας, ἥς ἡ ἐκτετακτε μετεδλήθη δις ἢ τρίς.

Τὸν ἀρχαιότερον ναὸν ἐνέπρησεν, ὡς ἔφημεν ἄνωτέρω, ὁ Ἡρόστρατος· συνέπεσε δὲ καὶ συμβῆ ὁ ἐμπρησμός τὴν ἡμέραν ἀκριβοῶς κατ' ἣν ἡ Ὀλυμπιάς ἐγέννησε τὸν Ἀλέξανδρον, ἦτοι τὴν ἑκτὴν τοῦ μηνὸς Ἑκτομβαιῶνος τοῦ α' ἔτους τῆς 106 Ὀλυμπιάδος (359 π. Χ.). Ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει τὸ περιστατικὸν τοῦτο (ἐν βίῳ Ἀλεξάνδρου) εἰρωνεύεται τὸν ἱστορικὸν Ἠγησίαν τὸν Μάγνητα, ἐπιφωνήσαντα· αἰὲς εἰκότως καταφλεχθῆναι τὸν ναὸν, τῆς Ἀρτέμιδος ἀσχαλουμένης περὶ τὴν Ἀλεξάνδρου μίωσιν. Ἡ ψυχρότης, ἐπιφέρει ὁ Πλούταρχος, τοῦ ἐπιφωνήματος τούτου ἡδύνετο καὶ σθέση τὴν πυρκαϊάν. Παρκαθέτομεν δὲ καὶ τὰ ἄλλα ἀξιοσημείωτα, ἅπερ ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος ὡς γεόμενα αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἡμέραν. «Ὅσοι τῶν μάγων ἔτιχον τότε διατρέποντες ἐν Ἐφέσῳ τὸ τοῦ ναοῦ κῆθημα νομίζοντες σημεῖον ἄλλου παθήματος, ἔτρεχον ἀνά τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως τυπτόμενοι καὶ βοῶντες «ἀπὸν ἄμα καὶ συμφορὰν μεγάλην τῇ Ἀσίᾳ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τετελέσθαι.» Καὶ τῷ Φιλίππῳ δὲ πρὸ μικροῦ κυριεύσαντι τὴν Ποτίδαιαν τρεῖς ἔλθον συγχρότως ἀγγελίαι τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἡ μὲν, ὅτι οἱ Ἰλλυριοὶ ἠττήθησαν ἐν μεγάλῃ μάχῃ, ἡ δὲ ὅτι ἐνίκησεν οὗτος εἰς τὰ Ὀλύμπια αἵπῳ κέλῃτι», τρίτη δὲ ἡ περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου γενέσεως.

Ὅτε δὲ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος εἰσῆλθε νικηφόρος εἰς Ἐφεσον καὶ ἔγνω ὅτι οἱ Ἐφέσιοι προὔτιθεντο ν' ἀνοικοδομήσωσι τὸν ναὸν, πρότεινε καὶ καταβάλλῃ αὐτὸς τὴν δαπάνην, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὄρῳ ν' ἀναγορεύσωσιν αὐτὸν θεωλιωτήν. Ἀλλ' οἱ Ἐφέσιοι εὐσχήμως πάνυ καὶ λίαν εὐθυῶς ἀπέριψαν τὴν πρότασιν εἰπόντες αἰὲς οὐ πρέποι θεῷ θεαῖς ἀναθήματα κατασκευάζειν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐθαύμασε τὸ φιλόπατρι τῶν Ἐφεσίων καὶ ἐκήρυξε τὴν Ἐφεσον πόλιν ἐλευθέραν.

Ὁ νεώτερος ναὸς ἦν ἔργον τοῦ Δεινοκράτους¹ καὶ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος ἀνηγέρθη λαμπρότερος τοῦ πρώτου. Οἱ Ἐφέσιοι κατέβαλον τοὺς στολισμούς τῶν γυναικῶν καὶ τὰς ἰδίους περιουσίας, διέθεσαν δὲ καὶ τοὺς πρότερον κίονας. Ἀξιὸν καὶ μνημονεῦθαι ἐνταῦθα ὅτι κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ περιωνύμου τούτου ἀρχιτέκτονος ἐκτίσθη καὶ ἡ Ἀλεξάνδρεια (ἡ ἐν Αἰγύπτῳ) αὐτὸς δὲ οὗτος ὑπισχνεῖτο εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὸ μεγαλουργὸν ἐκεῖνο σχέδιον τοῦ καὶ διαμορφώσῃ τὸν Ἀθῶν εἰς ἀνδριάντα αὐτοῦ αἰωνιμώτατον ἀγαλματῶν αὐτῷ καὶ περιφανεστάτον, τῇ μὲν ἀριστερᾷ χειρὶ περιλαμβάνοντα μυριάνδρον πόλιν, τῇ δὲ δεξιᾷ σπένδοντα ποταμοῦ ρεῦμα δαψιλὲς εἰς τὴν θάλασσαν ἀπορρέον. Καὶ οὕτω μὲν, τὸ πρᾶγμα παρίστηεν ὁ Πλούταρχος·

¹ Καθ' ἃ ἀναγινώσκομεν καὶ ἐν ταῖς σημειώσεσι τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως τοῦ Στράβωνος τὸ ὄνομα τοῦτο φέρεται διαφοροτρόπως· ὑπ' ἄλλων μὲν Δεινοκράτης, ὑπ' ἄλλων δὲ Δαινοκράτης, Σιασικράτης· ἀλλ' ὁ Εὐστάθιος καλεῖ αὐτὸν Διοκλῆν. Κατέγραψε δὲ ἐκ Ἑγγύου.

ὁ δὲ Στράβων ἀντὶ μιᾶς πόλεως λέγει δύο πόλεις, τὴν μὲν ἐκ δεξιῶν τοῦ ὄρους, τὴν δ' ἐν ἀριστερᾷ, ἐν μέσῳ δὲ αὐτῶν ρέοντα ποταμόν, χυνόμενον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀνδριάντος ὡς ἐκ προχόης.

Ὁ ναὸς οὗτος, τέλος, κατεστράφη διὰ παντός ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς μούρακ τινὸς Σκυθῶν ἢ μᾶλλον Γότθων ἐκ τῶν ἐπιδραμόντων εἰς Ἑλλάδα, τῷ 263 ἔτει μ. Χ., ἐπὶ ἄρχοντος ἐπωνύμου Ἀθηνῶν, τοῦ ἱστορικοῦ Δεξίππου, ὅστις ἐν ἡμέραις ἐκπτώσεως τῶν Ἑλλήνων ἀπέδειξεν ἀρετὰς καὶ ἀνδρείαν, ἀξίας τῶν λαμπροτέρων χρόνων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κατὰ τρωπώσας τοὺς βαρβάρους ἐκείνους καὶ ἀπαλλάξας τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τῆς ἐπιδρομῆς αὐτῶν. Φρονοῦσι δὲ τινες ὅτι ὁ ναὸς κατεστράφη, ὅτε ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἐξέδωκε τὸ γενικὸν περὶ τῆς καταδιώξεως τῆς εἰδωλολατρείας θέσπισμα.

Αἱ συλλεγεῖσθαι ὑπὸ τοῦ κ. Βούδ. ἐπιγραφαὶ τῇ βοήθειᾳ καὶ διατήρῳ τινῶν σοφῶν, ὡς λέγει ἡ Ἐπιθεώρησις τοῦ Σαββάτου, εἰσὶν ἀληθῶς πολύτιμοι. Ἐνὶ αὐτῶν ἀνήκουσιν εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν αἱ πόλεις τῶν Ἰώνων δὲν ἦσαν μὲν ἐντελῶς αὐτόνομοι, ἀλλ' ἦσαν πάντοτε μὲν δημοκρατούμεναι, τὸ μῆλον δὲ τῆς ἐριδος μεταξὺ τῶν βασιλέων τῆς Περσίας ἀφ' ἑνός, καὶ τῶν ὑπερμάχων τῶν ἐλληνικῶν δικαιωμάτων, ὅτε μὲν τῶν Ἀθηναίων, ὅτε δὲ τῶν Λακεδαιμονίων, ἀφ' ἑτέρου. Μεταγενέστερον εὐρίσκωμεν τὸ σύστημα τῶν *Χιλιούτων*, εἰς μίαν τῶν ὁποίων ὡς εἰς πατριὰν ἔδει ν' ἀνήκῃ πᾶς νέος ἐγγεγραμμένος πολίτης.

Πᾶς πολλὰ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων περιέχουσι ὕλην χρησιμωτάτην εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου, τινὲς δὲ περιέχουσι διεξοδικώτατα ψηφίσματα νόμων ἀξία λόγου. Ἐπιγραφή τις, ἐν σελ. 50 καὶ 51 μνημονεύει ἄγνωστον τέως μέλος τῆς βασιλικῆς ἐν Ἰουδαίᾳ οἰκογενείας, τὸν *Καίον Ἰούλιον Ἀγρίππαν* υἱὸν τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου. Ὁ Ἀλέξανδρος οὗτος ἦν υἱὸς Ἀριστοβούλου τοῦ Β' φίλου τοῦ Καίσαρος, καὶ καταπολεμηθεὶς ἔσως δὲ καὶ θανατωθεὶς ὑπὸ τοῦ Πομπηίου. Ὁ Κάιος λοιπὸν Ἰούλιος Ἀγρίππας οὗτος ἦν Ἰπάρχος καὶ Πραίτωρ τῆς Ἀσίας, κατὰ τὸ ἔτος 21 περίπου π. Χ., ὡς εἰκάζεται ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς, ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ Ἀσία ἐγένετο συγκλητικὴ Ἐπαρχία καὶ διωκεῖτο ὑπὸ Ἀνθυπάρχου ἀντὶ Πραίτορος. Περιεργατάτη δὲ εἶναι καὶ τις ἐπιγραφή, ἥτις μεταφέρει τὴν διάνοιαν ἡμῶν εἰς διάφορον ὁλῶς ἐποχὴν, τὴν τοῦ Βυζαντίου, ἢ ἐξῆς:

Χριστιανῶν βασιλέων

πρασίνων

πολλὰ τὰ ἔτη

εὐσεβῶν βασιλέων

πολλὰ τὰ ἔτη

Τινες ἦσαν οἱ εὐσεβεῖς οὗτοι βασιλεῖς οἱ ἀνήκοντες εἰς τοὺς Πρασίνοους; ὅχι βεβαίως ὁ Ἰουστινιανός, ὅστις ἀνήκεν εἰς τοὺς Βενέτους. Πιθανὸν ὁ Ἀναστάσιος ὁ Δΐκτορος, ὁ ἀνάρχων τῇ φαυρίᾳ τῶν Πρασίνων οἵτινες ἦσαν ἀφω-

σιωμένοι καὶ εἰς τοὺς συγγενεῖς τούτου, κατὰ τὸν κ. Παπαρηγόπουλον. «Ὅπως δὴ ποτε, ἐπιφέρει ἡ ἐκθετοῦσα Ἐπιθεώρησις, παρέχει ἡ ἐπιγραφὴ αὐτῇ ἀξιόλογον δαίτημα κραυγῆς πατρίδος.» ἡμεῖς δὲ προσθέτομεν «μεταφερθεὶν καὶ διατυπωθεὶν ἐπὶ μακρόρου ἀπὸ τῶν ἐν τῷ ἱεροδρόμῳ τοῦ Βυζαντίου ὁμοειδῶν πατριαστικῶν καὶ στασιαστικῶν κραυγῶν».

Ὁ κ. Βούδ' ἀνεῖρεν οὐ μόνον τὸν ναὸν τὸν ὑπὸ τῶν Γότθων πυρποληθέντα, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἡροστράτου, διότι ὡς φαίνεται καὶ ὡς ὁ κ. Ἀνδλερ ἐξάγει ἐκ τῶν ἐπὶ τόπου παρατηρήσεών του, ὁ νεώτερος ναὸς ἦν ὅλως ἄλλη οἰκοδόμη, οὐχὶ δὲ ἀνωικοδόμησις ἐπὶ τοῦ ἡρχαιοτέρου, καὶ μετέφερεν εἰς Ἀγγλίαν πολλὰς πλάκας καὶ τοῦ ναοῦ τούτου.

Ἡ Βρεταννικὴ Ἐπιθεώρησις, λόγον ποιουμένη περὶ τῆς προκειμένης ἀνακαλύψεως, ἐπιφέρει «Τὸ Βρεταννικὸν Μουσεῖον ἐταπεινώθη, πῶς ἐπὶ τῇ ἐπιτυχίᾳ ταύτῃ τοῦ κ. Βούδ', ἣν δὲν ἡδυνήθη νὰ προείδῃ. Ἀφῆκε νὰ διαφύγωσιν αὐτῷ οἱ εὐραθέντες ἐν Κύπρῳ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Κεσνόλα θησαυροί, νὰ ἐξακολουθήσωσιν αἱ ἀνασκαφαὶ ἐν Τροίᾳ, τοῦ κ. Σχλείμαν, χωρὶς νὰ πέμψῃ ἓνα καὶ ἓν Ἀγγλὸν ἵνα συμμετάσχῃ τῆς ἐργασίας, καὶ, ὅπως καλύψῃ τὴν πρὸς τὸν κ. Βούδ' γλισχρότητά του, κατέφυγεν εἰς τὴν παρὰ τοῦ κ. Καστελλάνη ἀγοράν, ἀντὶ τοῦ ὑπερόγκου ὄντως ποσοῦ τῶν 200 χιλ. γράμμων, τοῦ χαλκοῦ προσωπείου τῆς Ἀφραδίτης. Προὔτίμησαν, δηλαδὴ, τὰ σφὰ καὶ τοῦ μέλη τὴν ἐρχομένην θεάν, ἀντὶ τῆς σώφρονος Ἀρτέμιδος!»

Ἡ ἐπιχείρησις τοῦ κ. Βούδ' ἐν τούτοις ἔχει ταῦτα τὸ κοινὸν μετὰ τῆς τοῦ κ. Σχλείμαν, ὅτι ἀμφότεροι ἐνεψυχῶντο ὑπὸ ἀδυσίαστον πεποιθήσεως καὶ καρτερίᾳ εἰς τὸ ἔργον των, καὶ πρὸς ἀμφοτέρους αἱ νεαραὶ σύζυγοι αὐτῶν ἐγένοντο χρησιμώταται καὶ συνετέλεσαν οὐ μικρὸν εἰς τὴν ἀγαθὴν ἐκδοσὴν τοῦ ἔργου.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΩΠ.

ΣΚΙΑΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΩΤΙΚΑ

ὑπο

SIEGFRIED KOPFER.

Γ' Ἡ ΠΟΛΙΣ ΚΑΙ Ἡ Αἴα

«Βεβαίως», ἀπεκρίθη πρὸ μικροῦ ὁ ἡγεμὼν Νικόλαος πρὸς τινὰ Γάλλον, ὅστις ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ ἐξῆρε τὴν θυρίαν, εἰς ἣν ἀνὴρ τοῦ κόσμου καὶ καλῆς τυχῶν ἀγωγῆς ὑποβάλλεται, ἐγκλειόμενος διὰ βίου ἐντὸς τῶν μεμονωμένων Μελανῶν Ὀρέων καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ γυνυῇ καὶ ἐρήμῳ Κεπίγγῃ, «βεβαίως», ὅστις θέλει νὰ ζήσῃ ἐνταῦθα, δεῖν νὰ αἰσθάνηται ἐν ἑαυτῷ τὴν δύναμιν τοῦ ἀρκεῖσθαι εἰς τὴν ἡδονήν, ἣν ἡ ἐκπλήρωσις τῆς ἀνατεθειμένης αὐτῷ ἐντολῆς παρέχει· καθόσον ἄλλο οὐδὲν εὐρίσκει ἐνταῦθα.» Καί